

Luonnonhoidon muistilista

Turvataan monimuotoisuudelle tärkeät luontokohteet

Monimuotoisuudelle tärkeät luontokohteet voivat erottua muusta metsäluonnosta muun muassa luonnontilaisuuden, kosteuden tai rehevyyden takia. Luontokohteilla elää kyseisiin olosuhteisiin erikoistunutta lajistoa. Tärkeiden luontokohteiden säilyttäminen on keskeinen luonnonhoitotoimi.

Metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita ovat pienvedet ja niiden puustoiset suojavyöhykkeet, karut kalliot ja kivikot, jyrkänteet alusmetsineen, rehevät korpi- ja lehtolaikut ja vesitaloudeltaan luonnontilaiset suot.

Metsälain velvoittamat elinympäristöt turvataan aina. Myös metsäsertifiointi velvoittaa turvaamaan luontokohteita. Monimuotoisuudelle tärkeiden luontokohteiden säilymistä voidaan edistää kohdentamalla luonnonhoitotoimia niiden läheisyyteen.

Kierretään vaikeakulkuiset ja puuntuotannollisesti vähäarvoiset alueet

Vaikeakulkuisia ja puuntuotannollisesti vähäarvoisia kohteita ovat muun muassa jyrkät rinteet, kivikkoiset alueet ja pehmeät, koneita huonosti kantavat maaston kohdat. Tuotonmenetykset tällaisten alueiden säilyttämisestä jäävät yleensä vähäisiksi ja niiden uudistaminen on usein kallista ja epävarmaa.

Alueet soveltuvat parhaiten säästöpuuryhmien keskittymiksi ja suojatiheiköiksi. Nuorissa metsissä alueita voi jättää kehittymään tuleviksi säästöpuuryhmiksi.

Säästetään suojatiheikköjä

Suojatiheiköt ovat metsänkäsittelyssä säästettäviä puuryhmiä, joiden koko voi vaihdella muutaman puun ryhmästä laajempiin kohteisiin. Suojatiheikköjä jätetään, jotta eläimille ja linnuille on metsässä tarjolla sekä suojaa että ravintoa.

Suojatiheiköiksi jätetään puuryhmiä, joissa puusto on vaihtelevan kokoista ja sisältää alikasvosta. Kuusi on parhaiten suojaa antavana puuna tiheikön tärkein puulaji. Puulajiston ja pensaiden monipuolisuus lisää tiheikön arvoa riistan ja muun monimuotoisuuden näkökulmasta.

Säilytetään sekapuustoisuus

Lehtipuut lisäävät havupuuvaltaisissa metsissä sekä luonnon että maiseman monimuotoisuutta. Sekapuustoisuus vähentää metsätuhoriskejä ja parantaa maaperän ominaisuuksia sekä luontaista taimettumista.

Sekametsissä lajisto on runsaampi kuin puhtaissa havumetsissä. Sekametsässä pääpuulajia on vähemmän kuin $\frac{3}{4}$ kasvatettavien puiden runkoluvusta.

Säilytetään puulajimäärä

Metsikön puulajimäärä ylläpidetään toteuttamalla hakkuut ja hoitotoimenpiteet siten, että metsikön puulajien määrä ei vähene toimenpiteen seurauksena.

Monipuolinen puulajisto rikastuttaa luontoa, sillä jokaisella puulajilla on suuri joukko niistä hyötyviä muita lajeja. Tavoitteena on, että metsässä ylläpidetään myös sellaisia puulajeja, joita ei aiota hyödyntää taloudellisesti.

Monimuotoisuudelle arvokkaita puulajeja ovat erityisesti haapa, lepät, raita, pihlaja ja jalot lehtipuut.

Jätetään vesien varsille suojavyöhykkeet

Vesien suojavyöhykkeet ovat monella tavoin tärkeitä. Suojavyöhykkeen rikkomaton maanpinta ja pintakasvillisuus sitoo hakkuualueelta valuvia ravinteita ja maa-ainesta, mikä vähentää vesistön rehevöitymistä ja säilyttää alueen luontoarvoja. Suojavyöhykkeen leveys voi vaihdella ottaen huomioon kaltevuuden, maalajin ja valuma-alueen kuormituksen.

Suojavyöhykkeen varjostava puusto on tietyille kasvi- ja eläinlajeille välttämätön suojan, liikkumisen, ravinnon tai lisääntymisen vuoksi. Lehtipuulajisto ja pensaskerros on yleensä monipuolinen ja voi sisältää harvalukuisina esiintyviä puulajeja, kuten tervaleppää.

Metsälain 10 §:n pienvesielinympäristöt, lähteet, purot, norot ja pienet lammet lähiympäristöineen rajataan käsittelyn ulkopuolelle.

Jätetään soiden reunoille vaihettumisvyöhykkeet

Vaihettumisvyöhykkeillä on sekä soiden että kankaiden lajistoa. Vyöhykkeen puusto on monilajinen ja kerroksellinen, varpukasvillisuus elinvoimainen ja maaperä kostea.

Vaihettumisvyöhykkeet jätetään käsittelyn ulkopuolelle tai niitä käsitellään siten, että edellä mainitut erityispiirteet säilyvät. Vyöhykkeen huomioon ottamisesta hyötyvät sekä suon että metsän lajit. Erityisesti monipuolinen ja runsas hyönteislajisto tarjoaa ruokaa lintupoikueille ja tiheä puusto suojaa ruokailualueiden lähellä.

Edistetään monimuotoisuutta pellon reunavyöhykkeellä

Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet voivat olla avoimen niittymäisiä, puoliavoimen hakamaisia tai sulkeutuneita ja monikerroksisia. Pellonreunat tarjoavat ravintoa, suojaa ja pesimäpaikkoja riistaeläimille, linnuille, pölyttäjille ja hyötykasvien tuholaisia syöville pedoille.

Reunavyöhykkeiden hoidon päätavoitteena on puu- ja pensaskerroksen monikerroksisuuden lisääminen tai ylläpitäminen ja lajistollisen

monimuotoisuuden säilyttäminen. Hoitotoimissa säästetään matalakasvuisia pensaita ja puulajeja. Pellonreunoja voidaan hyödyntää säästöpuualueina.

Turvataan erityiset lajiesiintymät

Erityisiä lajiesiintymiä ovat lakisääteisesti suojeltujen ja vapaaehtoisesti turvattavien uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymäpaikat. Lajiesiintymien turvaaminen tarkoittaa, että lajille on riittävän suotuisat olosuhteet säilyä esiintymäpaikallaan metsänkäsittelyn jälkeen.

Sopiva menetelmä lajiesiintymien turvaamiseen riippuu lajin elinympäristövaatimuksista ja paikan olosuhteista. Osana metsätaloustoimenpiteen suunnittelua tunnistetaan kyseessä olevan lajin kannalta oleelliset elinympäristötekijät kuten kostea pienilmasto ja varjoisuus, jotka ylläpidetään toimenpiteen toteutuksessa.

Jätetään säästöpuita ja säästöpuuryhmiä

Säästöpuut ovat hakkuissa jätettäviä eläviä puita, jotka maanomistaja säästää pysyvästi. Säästöpuiden annetaan kasvaa, kuolla ja lahota metsään. Sekä harvennus- että uudistushakkuilla säästöpuut on hyvä keskittää ryhmiin, joissa on monilajista puustoa ja alikasvosta. Järeämpiä lehtipuita, kilpikaarnamäntyjä ja erikoisia puuyksilöitä kannattaa säästää myös yksittäisinä puina.

Säästöpuilla ylläpidetään talousmetsissä vanhoja eläviä puita ja metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä puulajeja. Säästöpuista hyötyvät monet lajit sekä niiden elinaikana että niiden muuttuessa lahopuiksi. Säästöpuuryhmät pehmentävät uudistushakkuun vaikutusta maisemaan.

Säästetään lahopuut

Lahopuulla tarkoitetaan kuollutta puunrunkoa tai rungon osia. Lahopuita säästetään kuolleesta puusta riippuvaisen lajiston monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Lahoavilla puilla elää tuhansia eliölajeja kuten sammalia, kääpiä ja hyönteisiä. Nämä lajit turvaavat metsäluonnon toimintaa osallistumalla hajotukseen ja ravinteiden kiertoon.

Lahopuun vähäinen määrä on tärkein yksittäinen syy metsien eliölajien vähentymiseen. Noin 500 uhanalaista tai silmälläpidettävää lajia on riippuvaisia lahopuusta. Lahopuista monet metsälinnut löytävät ravintoa ja pesäpaikkoja. Lahopuu ei ole riski metsän terveydelle.

Tehdään tekopökköitä

Tekopökköet ovat noin 2–5 metrin korkeudelta katkaistavien puiden korkeita kantoja. Tekopökköillä saadaan luotua pystylahopuuta, jota etenkin nuorissa harvennusmetsissä on yleensä niukasti.

Pökkelöissä on eri korkeudella erilaiset kosteusolosuhteet, ja näin ollen ne tarjoavat hyvin monimuotoisia olosuhteita kuollessa puussa elävälle lajistolle. Lehtipuusta tehdyt tekopökkelöt alkavat lahota muutamassa vuodessa, jolloin tikat ja tiaiset voivat tehdä niihin pesäkoloja.

Huolehditaan luonnonhoidosta maanmuokkauksessa

Maanmuokkauksen menetelmä ja voimakkuus valitaan tarpeen mukaan. Liian voimakasta muokkausta vältetään. Maanmuokkauksen ulkopuolelle jätetään luonnonhoidon kannalta tärkeät kohdat, arvokkaat elinympäristöt, suojavyöhykkeet, pienkosteikot ja säästöpuuryhmät. Kuolleet pysty- ja maapuut säilytetään ehjinä ja eläviin säästöpuihin jätetään muokkaamaton vähintään kahden metrin vyöhyke.

Maanmuokkauksessa huolehditaan vesiensuojelusta. Vesistöjen ja ojien varteen jätetään maanpinnan kaltevuus ja maalaji huomioiden riittävä muokkaamaton suojavyöhyke. Metsälain turvaamalla elinympäristöillä suojavyöhykkeen tulee olla riittävä ominaispiirteiden turvaamiseksi.

Vesiensuojelu puunkorjuussa ja maanmuokkauksessa

Vesiensuojelutoimenpiteillä pyritään siihen, että pintavesien tila ei heikkene. Kun maanpinta rikkoutuu joko maanmuokkauksessa tai koneiden ajourissa, kiintoainetta irtoaa ja lähtee herkästi liikkeelle. Vesien varsien suojavyöhykkeet estävät kiintoaineen ja ravinteiden kulkeutumista hakkuualalta vesistöön.

Purojen ja norojen ylityksiä vältetään. Jos ylitys on välttämätön, se tehdään mahdollisimman kantavasta paikasta. Maaston kaltevuudet ja maaperän kosteus huomioidaan maanmuokkauksessa ja ajourasuunnittelussa. Jos vesiä johdetaan käsittelykuviolta pois, toteutetaan aina tarvittavat vesiensuojelutoimet. Vesiensuojelutoimia ovat muun muassa kaivukatkat, pintavalutuskentät ja laskeutusaltaat.

Istutustiheys ja sekapuustoisuus

Metsänhoidossa pyritään usein useamman puulajin sekoitukseen, vaikka metsänviljelyssä käytettäisiin vain yhtä puulajia. Sekapuustoisuus lisää metsän monimuotoisuutta. Muita puulajeja tulee luontaisen uudistumisen kautta. Niiden säästäminen sopivassa suhteessa on suositeltavaa jo metsän parhaan kasvun takaamiseksi. Mikäli kasvupaikalla on hyvät edellytykset luontaisen taimiaineksen syntymiseen, voidaan käyttää alempaa istutustiheyttä.

Uudistushakkuussa jäljelle jäänyttä pienpuustoa ei kannata raivata kokonaan pois. Jos uudistusalalla on valmiiksi olemassa olevaa, riittävän tiheää ja hyväkuntoista taimiainesta, voidaan sitä hyödyntämällä säästää maanmuokkauksen ja viljelyn kustannuksissa.